

Opetus- ja kulttuuriministeriölle koskien Aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen kehittämisehdotuksia (OKM/34/040/2013)

Olemme kiinnostuneina tutustuneet työryhmän selvitykseen, joka nostaa esiin helposti huomiotta jäävän ryhmän, peruskoulutusta vaille jääneet maahanmuuttaja-aikuiset. Pidämme tärkeänä pyrkimystä varmistaa tälle kohderyhmälle yhdenvertaiset kouluttautumismahdollisuudet.

Haluamme tuoda esille seuraavat seikat :

Oppilaitoksellemme on kertynyt yli 20 vuoden kokemus aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen ryhmistä. Kohderyhmään ovat kuuluneet TE-toimiston asiakkaana olevat aikuiset maahanmuuttajat, joiden luku- ja kirjoitustaito ei riitä kotoutumiskoulutuksen ryhmissä opiskeluun. Opiskelijat ovat hyvin heterogeeninen joukko. Osa etenee hyvin hitaasti luku- ja kirjoitustaidon opinnoissaan - kun taas osa siirtyy kotoutumiskoulutuksen ryhmiin opiskelemaan jo suhteellisen lyhyen luku- ja kirjoitustaidon opiskelun jälkeen.

Monet opiskelijoistamme joutuvat opettelemaan kielen lisäksi luku- ja kirjoitustaidon alusta pitäen. Lukutaidon omaksuminen ei voi nojata kielen äänteistään eikä sanojen merkityksiinkään, sillä molemmat ovat vieraita, ja lukemaanoppimisen herkkyyskausi on mennyt ohi jo vuosia aiemmin. Toisella kielellä lukemaan oppiminen on aikuiselle työläs prosessi, ja kirjallisten taitojen puuttuminen hidastaa myös puhutun kielen oppimista.

Luku- ja kirjoitustaidon lisäksi matemaattiset taidot ovat usein vaatimattomat. Koulumainen työskentely on vierasta, ja monet opiskelussa tarpeelliset kognitiiviset toiminnot ovat jääneet kehittymättä. Itseohjautuva työskentely on kankeaa, ja monet tarvitsevat tukea oman toiminnan ohjauksessa ja koulutyöskentelyssä. Erityisiä yksilöllisiä oppimisvaikeuksia esiintyy paljon.

Kokemuksemme mukaan kouluttamattomien aikuismaahanmuuttajien ydinongelma ei ole perusopetuksen päättötodistuksen puuttuminen vaan riittävän luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon saavuttaminen – joiden voimin maahanmuuttaja voisi jatkaa kotoutumista, päästä töihin tai ammattiopintoihin ja halutessaan suorittamaan perusopetuksen oppimäärää. Monet opiskelijoistamme, varsinkaan primaarilukutaidottomat, eivät saavuta n. kahden vuoden kuluessa suomen kielen tavoitetasoa A2.2, etenkin kirjallisella osa-alueella. Näkemyksemme mukaan tämäkään ei vielä ole riittävä taitotaso peruskoulun oppimäärien suorittamiseen.

Tämä kielitaito voi kuitenkin riittää suorittavan työn tekemiseen, mutta ei välttämättä alan koulutukseen, puhumattakaan laajasta yleissivistävästä koulutuksesta, jossa tarvitaan monipuolista sanavarastoa eri aloilta. Jos voimavarat ja osaaminen riittävät

myöhemmässä vaiheessa ammatillisiin opintoihin aikuiskoulutuksessa, ei peruskoulun päättötodistuksen puute ole etenemiselle este.

Kokemuksemme perusteella aikuisten maahanmuuttajien kohderyhmässä on paljon henkilöitä, jotka eivät ole motivoituneita usean vuoden koulumaiseen opiskeluun. Motivaatiota heikentävät paitsi yllä mainitut opiskelutaitojen puutteet myös esimerkiksi perhe-elämän velvoitteet ja monien kohdalla halu identifioitua ensisijaisesti työn eikä opiskelun kautta. Tällaisessa tilanteessa koulutuksen vaikuttavuus jää vähäiseksi ja koulutuksen keskeytymisen riski kasvaa, jos opiskelija ei koe toimintaa mielekkääksi. Nykyisessä mallissa olemme voineet tarjota tällaiselle kohderyhmälle tarpeen mukaan mahdollisuuden siirtyä mekaanisen lukutaidon saavuttamisen jälkeen melko nopeasti kotoutumiskoulutuksen ryhmiin opiskelemaan. Kotoutumiskoulutuksen puitteissa opiskelija on voinut henkilökohtaisen suunnitelman mukaan siirtyä työharjoitteluun omaa oppimista parhaiten tukevassa aikataulussa ja myös tarvittaessa palata opiskelemaan lähiopetukseen. Työryhmämuistiossa esitetystä mallista eivät käy ilmi mahdollisuudet henkilökohtaisiin joustoihin luku- ja kirjoitustaidon moduulin puitteissa. **Pidämme tärkeänä, että uudessa mallissa säilyy nykyisenlainen mahdollisuus joustavasti rakentaa henkilökohtaisia opintopolkuja ja mahdollisuus päästä nopeasti kosketuksiin työelämän kanssa.** Näkemyksemme mukaan on tärkeää, että myös kouluttamattomat aikuiset pääsevät mahdollisimman varhaisessa vaiheessa koulutuspolkua kosketuksiin työelämän kanssa. Ihanteellinen malli olisi sellainen, jossa koulumaiseen työskentelyyn tottumattomat henkilöt voisivat yhdistää teoriaopintoihin työkokeiluja, työpajatyöskentelyä ja harjoitteluja.

Haluamme kiinnittää tässä huomiota myös opiskelijoiden valinnan ja alkuohjauksen problematiikkaan.

Lukeminen ja kirjoittaminen ovat vähitellen ja yksilölliseen tahtiin kehittyviä taitoja: on kohtalaisen helppoa diagnosoida täysin luku- ja kirjoitustaidoton henkilö sekä lapsena äidinkieltään lukemaan oppinut henkilö, mutta suurin osa meidän opiskelijoistamme jää näiden ääripäiden väliin, kukin omanlaistensa taitojen kanssa. Taidot voivat karttua tasaisesti pikkuhiljaa tai kynnysvaiheiden kautta, ja kehitys voi jähmettyä jollekin tasolle.

Luku-, kirjoitus- ja matemaattisten taitojen sekä opiskeluvalmiuksien kartoitus vieraalla kielellä on haastavaa. Työryhmän muistiossa esitetty malli asettaa kovia paineita luku- ja kirjoitustaidon määrittelylle ja tason luotettavalle kartoitukselle. Mihin sijoittuvat mm. semilukutaitoiset, jotka pystyvät kylläkin lukemaan yksittäisiä sanoja, mutta joiden ymmärtävän lukemisen taidot, lukukestävyys ja opiskelutaidot voivat olla heikot? Entä korkeasti koulutetut sekundaarilukutaitoiset, jotka vain eivät lue sujuvasti latinalaisilla aakkosilla? Nykyinen malli ja sen toteutuminen varsinkin pääkaupunkiseudulla mahdollistaa suuren jouston. Osa semilukutaitoisista ja sekundaarilukutaitoisista saavuttaa jo muutamassa kuukaudessa luku- ja kirjoitustaidon opetuksen turvin riittävät taidot kotoutumiskoulutuksen ryhmiin siirtymiseksi ja pystyy etenemään tämän jälkeen hyvin opinnoissaan. Oppilaitoksessamme luku- ja kirjoitustaidon opiskelijat siirtyvät joustavasti, yksilölliseen tahtiin eteenpäin runsaan, monentasoisten luku- ja kotoutumiskoulutuksen ryhmien mahdollistamana. Pystytäänkö työryhmän

ehdotuksessa takaamaan riittävä jousto yksilöllisille oppimispoluille, jos opiskelijaryhmän kehittyminen on hyvin eritahtista?

Jos opintopolut alkuvaiheessa eriytyvät etäälle toisistaan, ts. luku- ja kirjoitustaito-opinnot käynnistyvät eri oppilaitoksissa kuin muiden kotoutujien koulutus, asettaa se näkemyksemme mukaan aivan erityisiä paineita luku- ja kirjoitustaidon lähtötason määrittelyn luotettavuudelle. Toivomme, että joustavuus yksilöllisten oppimispolkujen suhteen voidaan säilyttää jatkossakin.

Helsingissä 4.12.2014

Katja Kontos, S2- ja luku- ja kirjoitustaidon kouluttaja, Amiedu
Sini Leppäaho, S2- ja luku- ja kirjoitustaidon kouluttaja, Amiedu
Kaarina Sergejeff, S2- ja luku- ja kirjoitustaidon kouluttaja, Amiedu
Liisa Parvinen, S2- ja luku- ja kirjoitustaidon kouluttaja, Amiedu
Tea Berndtson, koulutuspäällikkö, Amiedu